

LIETUVOS KARIUOMENĖS SKAIČIAI 1920 -1939 M.

Jonas Vaičėnėnis Vytauto

Didžiojo universitetas

Įvadas.

Trumpa Lietuvos Respublikos kariuomenės istoriografijos skaičių apžvalga.

Per pastarąjį atkurtos Lietuvos Respublikos dešimtmetį gana ryškiai į priekį pasistūmė I - osios Lietuvos Respublikos kariuomenės istorijos tyrimai. Šiandien jau turime išleistą ne vieną monografiją ar straipsnių rinkinį, kurie yra skirti įvairiausiems kariuomenės gyvenimo ir atskirų jos padalinių veiklos istorijai. Tačiau juos pavartę, nerasime nė vieno platesnio darbo ar bent jau atskiro skyriaus, kuriame būtų aptarti kariuomenės sudėties skaičiai. Todėl manome, jog yra būtina apžvelgti kariuomenės skaičius, kad turėtume dviejų dešimtmečių tokių duomenų visą spektrą. Pateiktus duomenis būtų galima panaudoti įvairiausiems kariuomenės problemų tyrimams. Šis tyrimas ir pateikta medžiaga palengvintų kiekvieno būsimo kariuomenės istorijos tyrėjo darbą.

I - osios Lietuvos Respublikos kariuomenės studijose jau figūruoja keletas skaičių, kurie tiesiog keliauja iš vieno leidinio į kitą. Tai įvairiausi ir dažnai pabiri duomenys. Iš jų žinome, kad iki 1919 metų kovo 5 dienos, kai buvo paskelbta pirmoji mobilizacija, į Lietuvos kariuomenę jau buvo įstoję apie 3000 savanorių¹ ir kad kovų už Nepriklausomybę metu Lietuvos kariuomenę sudarė apie 25 000 karių, o gen.Liucijono Želigovskio vadovaujamų lenkų karinių dalinių puolimo metu paskelbus naują mobilizaciją ir vėl pašaukus savanorius, kariuomenės skaičius išaugo iki 40 600 žmonių². Vytenis Statkus savo knygoje pateikia kelis 1920 metų Lietuvos kariuomenės skaičius. Jis nurodo rugpjūčio mėnesio pabaigos kariuome-

¹ Statkus V. Lietuvos ginkluotos pajėgos 1918 - 1940 m. Chicago.1986. P.33.; Surgailis G.

Lietuvos kariuomenė 1918 - 1998. Vilnius. 1998. P. 10.

² Surgailis G. Lietuvos kariuomenė 1918 - 1998. Vilnius. 1998. P.20.

nės dydį. Tuomet kariuomenėje buvo 608 karininkai ir 16 588 kareiviai. Skaičiai pateikiami atskiromis pėstininkų divizijomis: I PD - 191 karininkas ir 5130 kareivių, II PD - 228 karininkai ir 6185 kareiviai, III PD - 189 karininkai ir 5273 kareiviai³. Istoriografijoje yra pateikiamas ir tikslus žuvusiųjų, mirusių nuo žaizdų, dingusių be žinios sąrašas. Šiais duomenimis, kovose su bolševikais, bermontininkais ir Lenkija žuvo 1444 kariai, šauliai ir partizanai, 2812 mirė nuo įvairiausių ligų. Tad karas nusinešė 4256 gyvybes. Buvo sužeista 93 karininkai, 2438 kareiviai ir 146 šauliai, iš viso 2766 asmenys. Dingusių be žinios suskaičiuota 226⁴. Įdomu, kad aukos buvo skaičiuojamos iki 1928 metų.

Taip pat keli 1920 m. bendri Lietuvos kariuomenės skaičiai yra pateikiami Antano Rukšos monografijoje, kur aprašomos lietuvių kovos su lenkais. Baigiamajame žodyje autorius mini, kad 1920 m. Lietuvos kariuomenė buvo pasiekusi 60 000 karių skaičių⁵. Šis skaičius, reikia manyti, paimtas iš Juzefo Smolenskiego veikale apie lenkų-lietuvių kovas 1920 metais paminėtų duomenų, kur taip pat nurodomas toks pat Lietuvos kariuomenės skaičius⁶. Vienoje iš knygos nuorodų A. Rukša taiso J. Smolenskiego klaidingus skaičiavimus ir pateikia dalies Lietuvos kariuomenės, tuo metu buvusios fronte prieš lenkus, skaičius, nurodydamas, kad lietuvių pėstininkų buvo: karininkų - 348, eilinių - 9677; kavalerijos: karininkų - apie 10, eilinių - 400; iš viso tai sudarė 358 karininkus ir 10 077 kareivius⁷ (viso 10 435 karių).

Aprašydami laikotarpį po Nepriklausomybės kovų iki Lietuvos Respublikos okupacijos, istorikai pateikia dar keletą atskirų kariuomenės dydį nusakančių skaičių. Gintauto Surgailio duomenimis, 1922 m. sausio 1 d. Lietuvos kariuomenėje tarnavo 52 963 kariai, kurie buvo kovinės parengties. Tuo metu kariuomenę sudarė 13 pėstininkų, 3 kavalerijos, 4 artilerijos pulkai ir kitos dalys⁸. 1939 m. kariuomenėje buvo 1 518 kari-

³ Statkus V. Lietuvos ...P.63.

⁴ Savanorių Žygiai. Kaunas. 1937. T.I. P.55.(pakartotas leidimas Vilnius.1991.); Statkus V Lietuvos ... P.412-413.; Surgailis G. Lietuvos kariuomenė ... P.20.

⁵ Rukša A. Kovos dėl Lietuvos Nepriklausomybės (kovos su lenkais 1920-1923).Cleveland.1982.T.3.P419.

⁶ Smolenski J. Walki polsko - litewskie na Suwalszczyźnie we wrześniu 1920 r. Warszawa.1938.

⁷ Rukša A. Kovos... P.460.

⁸ Surgailis G. Lietuvos kariuomenė ... P.21.

ninku, o 1940 m. kovo ld. kariuomenėje tarnavo 17 generolų, 1 800 karininkų, 30 078 puskarininkiai ir kareiviai zacija⁹ (iš viso 31 895). Taip pat užsimenama ir apie mobilizacines kariuomenės galimybes. Pateikiami duomenys, kad paskelbus visuotinę mobilizaciją kariuomenę planuota padidinti iki 150 000 žmonių, ir turint 500 000 tinkamų tarnybai vyrų mobilizacinis rezervas siektų 120 000 karių. Kalbama ir apie kariuomenės padidėjimą iki 85 000 karių 1939-ųjų rugsėjį, kai buvo įvykdyta dalinė mobili-zacija¹⁰. V. Statkus taip pat pateikia nemažai ir kitų įvairių kariuomenės skaičių. Remdamasis iki II pasaulinio karo Tautų Sąjungos leistu metraščiu "Armaments Year-Book", kuriame buvo skelbiama informacija apie Tautų Sąjungai priklausančių valstybių ginkluotąsias pajėgas, jis nurodo 1926 m. Lietuvos kariuomenės gyvosios jėgos skaičius: karininkų - 1 380, karo valdininkų - 266, liktinių puskarininkų - 1 922, būtinios tarnybos puskarininkų - 3 316 ir eilinių - grandinių - 14 707 (iš viso 21 591 karys). Nurodomas ir apytikslis Šaulių sąjungos narių skaičius - 40 000 zacija¹¹. Toliau autorius pateikia dar dvi skaičių grupes iš vėlesnių to paties metraščio tomų: 1937 m. kariuomenėje buvo 1 550 karininkų ir 21 000 kareivių, iš viso 22 550 karių ir 1940 m. - 1750 karininkų ir 22 400 kareivių, iš viso 24 150 karių. Pateikiamas ir išaugęs Šaulių sąjungos skaičius - iki 55 000 žmonių zacija¹². Kitoje leidinio vietoje nurodomas dar vienas 1940 m. Šaulių sąjungos skaičius, kur teigiama, kad joje buvo 42 000 rikiuotės šaulių, 15 000 moterų šaulių ir apie 5 000 šaulių rėmėjų zacija¹³. V.Statkaus knygoje figūruoja ir jau minėti mobilizacijai tinkamų žmonių ir mobilizacijai numatytų vyrų skaičiai. G.Surgailis greičiausiai remiasi V.Statkaus pateiktais duomenimis, tik V.Statkus nurodo 87 000 mobilizuotų 1939 m. vyrų skaičių zacija¹⁴. Jis taip pat pamini dar kelis skaičius, teigdamas, kad 1926 m. rudenį buvo numatyta galimybė mobilizuoti 60 000 karių zacija¹⁵ ir kad pagal 1935 metais priimtą ir vyriausybės patvirtintą kariuomenės organizaciją tuo metu taikos meto kariuomenėje buvo 1 800 karininkų ir 28 000 kareivių (iš viso 29 800 karių), o 1939 m. prijungus Vilniaus kraštą kariuomenės skaičius bu-

⁹ Surgailis G. Lietuvos kariuomenė ... P.28.

¹⁰ Surgailis G. Lietuvos kariuomenė ... P.28-29.

¹¹ Statkus V. Lietuvos ... P. 437-438.

¹² Statkus V. Lietuvos... P.438.

¹³ Statkus V. Lietuvos... P.772.

¹⁴ Statkus V. Lietuvos ...P.392, 561.

¹⁵ Statkus V. Lietuvos... P.560.

vo padidintas iki 33 000. VStatkus dar pateikia kariuomenės žmonių pasiskirstymą pagal ginklų rūšis, kur pėstininkai sudarė 52% bendro kariuomenės skaičiaus, artilerija 21%, kavalerija 15%, aviacija 6%, karo technikos dalys 4% ir tarnybos 2%¹⁶. Didesnę dalį V. Statkaus pateiktų duomenų savo publikacijoje net nesistengdami jų patikrinti perpublikuoja Algimantas Kasparavičius ir Tomas Mieliauskas¹⁷. Tiesa, autoriai pateikia kelis naujus 1926 m. skaičius, paimtus iš Vyriausiojo štabo viršininko pik. Kazio Škirpos raporto krašto apsaugos ministrui. Šiais duomenimis, 1926 m. vasarą, visoje Lietuvos kariuomenėje tarnavo tik 11 714 karių ir buvo parengta 75 000 atsarginių. Tuo metu Lietuvos kariuomenei labiausiai trūko žemesniosios grandies karo vadų: vyr.puskarininkų - 55.3 %, jaun. puskarininkų - 82.4%, grandinių - 68.5 %¹⁸. Dar keletą skaičių rasime kitų istorikų bei kariuomenės tyrinėtojų darbuose. Arvydas Pociūnas pateikia 1939 metų Lietuvos kariuomenės skaičių nurodydamas, kad tuo metu kariuomenėje buvo 24 170 karių¹⁹. Henry L. Gaidis pristato dar kelis bendrus kariuomenės skaičius. Jis nurodo, kad tarpukariu Lietuvos kariuomenės skaičius svyravo nuo 22 iki 28 tūkstančių, kad Šaulių sąjungoje buvo 42 000 vyrų, o pavojaus atveju buvo galima mobilizuoti iki 200 000 kariškai parengtų vyrų²⁰ bei nurodo kovų už Nepriklausomybę metu 1919 - 1920 m. kariuomenėje buvus 12 000 savanorių ir bendrą kariuomenės 50 000 vyrų skaičių²¹. Tiksliausias 1920 m. duomenis apie kariuomenės sudėtį pateikia istorikas Vytautas Lesčius. Monografijoje apie Lietuvos kariuomenę 1918-1920 m. kariuomenės skaičiams jis skyrė nedidelį knygos skyrelį. Čia autorius pateikia 1920 m. gruodžio mėn. 15 d. kariuomenės sudėties lentelę. Šiais duomenimis, kariuomenėje buvo 45314 karių (41582 kareiviai, 1123 karininkai, 416 karo valdininkai, 101 gydytojas, 16 kunigų, ir 2076 laisvai samdomi tarnautojai)²².

¹⁶ Statkus V. Lietuvos ...P.394.

¹⁷ Kasparavičius A. Mieliauskas T. Lietuvos-Lenkijos santykiai ir Lietuvos kariuomenės modernizavimas 1926-1939 metais // Karo archyvas. Vilnius.1998.T.15.P.150.

¹⁸ Kasparavičius A. Mieliauskas T Lietuvos-Lenkijos ... P. 148-149.

¹⁹Pociūnas A. Lietuvos kariuomenė 1939 - 1940 metais // Kardas.1994. Nr.7-8.P16.; Pociūnas A. Lietuvos kariuomenės ginkluotė ir karinė pramonė 1939 - 1940 metais // Mokslas ir technika.1993. Nr.4.P30.

²⁰Gaidis H.L. Nepriklausomos Lietuvos ginklai // Karys.1980.Nr.IO.P444-445.; Gaidis H.L A history of the Lithuanian military forces in World war II 1939-1945.Chicago.1998.P15.

²¹Gaidis H.L. A history...P14.

²²Lesčius V. Lietuvos kariuomenė 1918 - 1920. Vilnius.1998.P421-429.

Nemažai įvairiausių Lietuvos kariuomenės skaičių pateikia ir mūsų kaimynai lenkai, kurie pastaraisiais metais suaktyvino Lietuvos kariuomenės istorijos tyrimus. Prieš dešimtmetį Lenkijoje buvo pakartoti Lenkijos karo atašė Lietuvoje 1938 - 1939 metais pulkininko Leono Mitkiewičiaus (Leon Mitkiewicz) prisiminimai. Juose Šaulių sąjungos karių skaičius pateikiamas remiantis Lenkijos kariuomenės štabo parengta medžiaga, pavadinta "Dossier Litwa": Lietuvoje esą buvę 25 000 šaulių²³. Atskirai pateikiamas ir 1938 m. kovo mėnesio kariuomenės bei bendras kariuomenės ir Šaulių sąjungos narių skaičius: atitinkamai 2000 karininkų bei 22 000 kareivių ir 50 000²⁴ šaulių. Iš istorikų, kurie daugiausiai dėmesio skyrė Lietuvos kariuomenės tyrimams, reikia paminėti Marioną Zgurniaką (Marian Zgorniak) iš Krokuvos ir Valdemarą Rezmerį (Waldemar Rezmer) iš Torūnės. M. Zgurniakas, tyrinėdamas karinę situaciją Europoje iki II pasaulinio karo ir aptardamas Lietuvos kariuomenę, rėmėsi Vokietijos kariuomenės štabo ikikariniais šaltiniais ir, cituodamas jau minėtą L. Mitkiewičių, nurodė, kad 1938 metais kariuomenėje turėjo būti apie 28-30 tūkstančių žmonių, iš jų apie 2 000 karininkų. Jis nurodo, kad mobilizacijos atveju Lietuvos kariuomenė turėjo išaugti iki 100 000 žmonių, bei pateikia kiek perdėtą Šaulių sąjungos skaičių - 90-110 tūkstančių žmonių²⁵. Daug daugiau duomenų apie Lietuvos kariuomenę rasime V. Rezmerio tyrimuose. Viename iš savo mokslinių straipsnių karo istorikas pateikia apytikslus 1920 metų Lietuvos kariuomenės skaičius iš prancūzų duomenų. Jie rodo, kad kariuomenėje buvo 40 000 karių ir turėta galimybė kasmet mobilizuoti po 15 000 žmonių. Greta šių pateikiami ir Lenkijos kariuomenės žvalgybos 1920 - 1921 m. periodiniai duomenys. Šiais duomenimis, Lietuvos kariuomenėje 1920 m. pavasarį buvo 15 000 durtuvų ir 480 kardų, 1920 m. vasaros pradžioje - 19 500 durtuvų ir 800 kardų, 1920 m. rugpjūtį - 30 000 durtuvų ir 500 kardų, 1920 m. spalio 1 d. - 40 000 durtuvų ir 750 kardų, 1921 m. sausio 15 d. - 15 000 durtuvų ir 1250 kardų ir 1921 m. liepos 1 d. - 22 000 durtuvų ir 1800 kardų²⁶. Pačioje

²³ Mitkiewicz L. Wspomnienia Kowienskie 1938 - 1939 (II leidimas) .Warszawa-Wroclaw,1989.S.52. (I leidimas. London.1968.)

²⁴ Mitkiewicz L. Wspomnienia ... s.53.

²⁵ Zgorniak M. Europa w przededniu wojny (sytuacja militarna w latach 1938-1939).Kra-kow,1993.S.82.

²⁶ Rezmer W. Armia Litewska w świetle raportow oddzialu II Sztabu Generalnego wojska Polskiego (1919-1921) / Lietuvos karybos istorijos klausimai (2).Kaunas.1994.P.86-87.

naujausioje studijoje, skirtoje Lietuvos karo aviacijos 1919 - 1940 m. istorijai, apžvelgdamas Lietuvos kariuomenę V. Rezmeris kartoja jau aukščiau minėtus skaičius, taip pat pateikia jau V. Statkaus, J. Smolensko, A. Pociūno aptartus. Greta jų yra dar keli nauji, neminėti duomenys. V. Rezmeris, remdamasis Vinco Vitkausko 1928 m. "Mūsų žinyne" skelbtais duomenimis²⁷, konstatuoja, kad nuo 1920 m. spalio iki lapkričio Lietuvos kariuomenės karių skaičius išaugo nuo 17 196 iki 25 409²⁸. Autorius pateikia ir dar vieną 1939 m. spalio pradžios Lietuvos kariuomenės skaičių. Remdamasis Leono Sabaliūno duomenimis²⁹, kad dalinės mobilizacijos metu buvo pašaukta apie 10 000 rezervistų, suskaičiuoja apytikrą kariuomenės skaičių, kuris turėjo sudaryti apie 40 000 žmonių³⁰. Greta šių publikacijų reikia paminėti ir Andžejaus Gżyvačiaus (Andrzej Grzywacz) tekstą apie 1922 metų potencialius Lenkijos karinius priešus, kur taip pat yra ir keletas tuometinės Lenkijos kariuomenės žvalgybos surinktų duomenų apie Lietuvos kariuomenės *dydį*³¹. Šiame straipsnyje yra nurodyta, kad Lietuvos kariuomenėje 1922 m. buvo 35 000 karių, kad be reguliarių pajėgų ji turinti Šaulių sąjungą, kurioje yra apie 20 000 narių, taigi Lietuvos karines pajėgas sudarė apie 45 000 karinės parengties žmonių³². Taip pat reikia paminėti, kad šiuos duomenis lenkų žvalgyba gavo iš Lietuvos generolo Leono Rados-Zenkavičiaus pranešimo Maskvoje per nusiginklavimo konferenciją. Vadinasi, duomenys patikimi.

Baigiant šią skaičių apžvalgą reikia paminėti ir 1923 metų Lietuvos gyventojų surašymo duomenis. Išleistoje surašymo medžiagoje taip pat yra minimi ir keli kariuomenės skaičiai. Iš bendro suregistruotų 2 028 971 žmonių skaičiaus nurodant Lietuvos gyventojus pagal pragyvenimo šaltinį, nurodyti 23 092 Krašto apsaugos sistemoje dirbantys žmonės, 22 894 vyrai ir 198 moterys³³.

²⁷ Vitkauskas V. Mūsų pėstininkai. // Mūsų žinynas, 1928. T. 15. P. 223.

²⁸ Rezmer W. Litewskie lotnictwo wojskowe 1919 - 1940. Torun. 1999. S. 29.

²⁹ Sabaliūnas L. Lithuania in Crisis. Bloomington/London. 1972. P. 145.

³⁰ Rezmer W. Litewskie ... S. 56.

³¹ Grzywacz A. Sytuacja wojskowa potencjalnych przeciwnikow Polski w 1922 roku // Mars. Warszawa-London, 1997. T. 5. S. 137-148.

³² Grzywacz A. Sytuacja... S. 141.

³³ Lietuvos gyventojai, 1923 m. rugsėjo 17 d. surašymo duomenys. Kaunas. 1926. P. XL, 222.

Lietuvos kariuomenės sudėtis ir jos kitimas 1920 - 1927 m.

Peržvelgus Lietuvos kariuomenės studijas, matyti tikrai didelė gausa kuo įvairiausių duomenų ir skaičių. Dauguma jų yra suapvalinti ir abstraktūs, kiti kiek tikslesni, bet išblaškyti, kai kurie net perdėti ir netikslūs. Kadangi iki šiol kariuomenės skaičiai atskirai nebuvo tyrinėti, o ir dėl minėtų priežasčių pamėginsime, naudodamiesi Lietuvos centriniam valstybiniam archyve saugomais I - osios Lietuvos Respublikos kariuomenės dokumentais, juos pateikti ir aptarti kiek plačiau. Daugiausiai buvo naudojamos Krašto apsaugos ministerijos kariuomenės štabo komplektavimo ir rezervų dalies dokumentais.

Iš archyvinių dokumentų matyti, kad kariuomenės sudėties įvairūs duomenys buvo kruopščiai renkami ir periodiškai surašinėjami. Jau nuo 1920 metų pradžios duomenys buvo registruojami tam parengtose *Žinių apie kariuomenės sudėtį* lentelėse. Šiose lentelėse buvo fiksuojama labai smulki informacija, iš kurios galima sužinoti ne tik bendrą kariuomenės skaičių, bet ir atskirų jos sudedamųjų dalių - štabų, pulkų, atskirų kuopų bei tarnybų, komendantūrų - ir pačios Krašto apsaugos ministerijos atskirų padalinių sudėtį. Greta žmonių skaičiaus, paprastai buvo pateikiami duomenys apie ginkluotę ir arklių skaičių. Patys duomenys buvo registruojami savaitės intervalu³⁴. Iš tokių žinių, galime susidaryti pakankamai aiškų kariuomenės sudėties kitimo vaizdą. Plačiau nekalbėdami apie kariuomenės kūrimosi pirmuosius metus, paminėsime keletą 1920 metų skaičių. Sausio 24 d. kariuomenės sąrašuose buvo 28 903 kariai (iš jų 27 725 kareiviai, 860 karininkų, 290 valdininkų ir 28 gydytojai)³⁵. Tų pačių metų kovo 13 d. kariuomenėje buvo 30 366 kariai (28 925 kareiviai, 900 karininkų, 444 valdininkai ir 97 gydytojai)³⁶, rugsėjo 1-8 d. - kariuomenėje buvo 27 802 kariai (26 391 kareiviai, 970 karininkų, 350 valdininkų ir 91 gydytojas)³⁷. Na, o 1921 metų sausio mėn. 4 d. kariuomenės

³⁴ Žinios apie sudėtį Lietuvos kariuomenės 1920.01.01 - 1920.12.30. /

LCVA.F.929.Ap.4.B.115.L.1-61.

³⁵Ten pat.L.1.

³⁶Ten pat.L.9.

³⁷ Ten pat.L.37.

skaičius jau gerokai padidėjęs. Tai sąlygojo konfliktas su lenkais. Archyvinuose dokumentuose 1921 m. sausio pradžioje nurodomas 43 996 karių skaičius (42 336 kareiviai, 1139 karininkai, 416 valdininkų ir 105 gydytojai)³⁸. Palyginus pateiktuosius ir V. Rezmerio publikacijoje minėtus 1920 m. Lietuvos kariuomenės duomenis, kuriuos turėjo Lenkijos kariuomenės žvalgyba, galima pasakyti, kad lenkai nuo realios tiesos buvo nedaug nukrypę ir apie lietuvius turėjo pakankamai tikslius duomenis. Taip pat reikia paminėti, kad registruojami kariuomenės sudėties duomenys buvo ne tik perduodami vyriausiajam kariuomenės vadui, bet ir tuo metu Lietuvoje veikusiai Anglų misijai³⁹. Reikia atkreipti dėmesį dar į vieną svarbų faktą, kad sąrašinis kariuomenės dydis skyrėsi nuo realaus. Pavyzdys - dokumentuose kartu pateikti sąrašų ir iš tikrųjų esančių kariuomenėje žmonių 1920 metų spalio mėn. 22 d.- lapkričio mėn. 1 d. skaičiai. Sąrašuose užregistruotas 35 825 karių skaičius, tuo tarpu iš tikrųjų buvo 25 148 karių⁴⁰. Taigi matome net labai ryškų skirtumą. Kol kas tokio skirtumo priežasčių nepavyko nustatyti, tai paliekama ateities tyrimams.

1928 metais kariuomenės štabe buvo atliktas kariuomenės skaičiaus žinių surašymas pradedant 1920 metų spalio mėnesiu ir baigiant 1927 metų gruodžiu⁴¹. Remiantis šiuo dokumentu, yra sudarytos ir žemiau pateikiamos kariuomenės sudėties žinių atskirų metų lentelės, kur kiekvieno mėnesio duomenys yra pateikti atskirai. Iš pateiktų duomenų matyti, kad nuo 1920 m. spalio kariuomenės skaičius su nedideliais svyravimais tolygiai augo ir 1921 m. gruodį ir 1922 m. sausį buvo pasiekęs rekordinį skaičių - atitinkamai 51 123 ir 51 154 (žiūrėk lenteles nr. 1-3). 1922-1924 metų laikotarpiu Lietuvos kariuomenė buvo pertvarkoma taikos meto sąlygoms, buvo išformuojami atskiri jos daliniai ir tai tiesiogiai atsiliepė kariuomenės skaičiaus kitimui. 1922 metais kariuomenės skaičius pradėjo tolygiai mažėti ir jau gruodžio mėnesį buvo daugiau kaip 20 000 žmonių mažesnis negu sausį bei sudarė 30 715 (lentelė nr.3.). Tiesa, labiausiai skaičius sumažėjo 1922 m. spalio-lapkričio mėnesiais, kai, kaip matyti iš pateiktų duomenų, iš kariuomenės buvo paleista per 10 000 žmonių: 42 132 registruotų karių spalį iki 31114 lapkritį. Tačiau 1923 m. sausį kariuomenės skaičius vėl padidėjo. Tai yra susiję su tiesioginiu kariuome-

³⁸Ten pat.L.61.

³⁹ Ten pat.L.I.

⁴⁰ Ten pat.L.45.

nės dalyvavimu atsiimant Klaipėdos kraštą. Tuo metu kariuomenės skaičius vėl peršoko keturiasdešimties tūkstančių karių ribą ir pasiekė 40 502 karių skaičių (lentelė nr. 4.). Jau nuo 1923 m. vasario kariuomenės skaičius mažėjo kiek labiau svyruodamas. Rekordškai mažą skaičių kariuomenė pasiekė 1924 metų lapkritį, kai joje buvo užregistruotas 13 421 karys (lentelė nr.5.). Nuo 1925 m. rudens nusistovėjo ir šaukimų į kariuomenę tvarka, kuri taip pat tiesiogiai turėjo įtakos kariuomenės skaičių kitimui. 1925 metais buvo net trys naujokų šaukimai - sausį, birželį ir lapkritį. Nuo 1926 m. iki 1939 m. gegužės naujokų šaukimai į kariuomenę vyko du kartus - gegužę ir lapkritį. Pati tarnyba kariuomenėje truko pusantrų metų, o kai kuriose tarnybose - 18 mėnesių. 1925 metais kariuomenės skaičius svyravo nuo 15 302 iki 19 627 karių (lentelė nr.6.). 1926 m. vykdant lėšų taupymo programą, kluvo ir kariuomenei. Jos skaičius dar labiau sumažėjo ir svyravo nuo 7 894 karių gegužę iki 14 991 karių gruodį (lentelė nr.7.). Po 1926 m. gruodžio 17 d. perversmo kariuomenės skaičiaus kitimas stabilizavosi ir šis skaičius pamažu pradėjo didėti - 1927 m. gruodyje po įprastinio naujokų šaukimo kariuomenėje buvo 15 701 karių. Čia reikia pasakyti, kad skaičiuojant kariuomenės sudėtį būta ir netikslumų, kurie tiesiogiai veikė bendrus duomenis. Jų priežastis buvo atskirų dalinių netiksliai pildomos lentelės, dėl ko kariuomenės vadovybė įspėdavo klaidas padariusius karininkus ir reikalavo jas ištaisyti⁴².

Lentelė nr. 1. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1920 metais⁴³

mėnuo	X	XI	XII
Kariuom. žmonės			
karių	31519	37146	41763
laisvai samdomų	1801	2026	2119
IS VISO	33320	39172	43882

⁴¹ Žinios apie Lietuvos kariuomenės skaičių nuo 1920.10.01 iki 1928.01.01./LCVA. F. 929. Ap. 5. B. 286.L. 1-1 ap.

⁴²1926.04.28. KAM Vyriausiojo Štabo viršininko pik. ltn. K.Škirpos raštas I Karo Apygardos viršininkui Nr. 3122 si. /LCVA. F. 929. Ap. 5. B. 218. L. 236.

⁴³ Žinios apie Lietuvos kariuomenės skaičių nuo 1920.10.01 iki 1928.01.01./LCVA. F. 929. Ap. 5. B. 286. L. 1.

Lentelė nr. 2. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1921 metais⁴⁴

Kar. Mėn. žmonės	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karių	42583	42672	43970	43641	43192	43630	44149	44524	44473	43646	47118	48458
laisvai sandomų	1898	2036	2082	2078	2189	2435	2431	2416	2374	2441	2667	2665
IŠ VISO	44481	44708	46052	45719	45381	46065	46580	46940	46847	46087	49785	51123

Lentelė nr. 3. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1922 metais⁴⁵

Mėn. Kar. žmonės	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karių	48049	46660	46449	46074	43653	40310	40155	40106	39809	39528	28547	28086
laisvai sandomų	3105	3040	3080	2877	3035	2981	2987	2967	2993	2604	2567	2629
IŠ VISO	51154	49700	49529	48951	46688	43291	43142	43073	42802	42132	31114	30715

⁴⁴ Ten pat.L.l.⁴⁵ Ten pat.L. l.

Lentelė nr. 4. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1923 metais⁴

Mėnuo Kar. žmonės	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karių	37760	31952	30822	35415	34958	32569	27335	25493	24118	21822	19886	18419
laisvai sandomų	2742	2658	2436	2301	2253	2187	2019	4687	4578	4591	1565	1462
IŠ VISO	40502	34610	33258	37716	37211	34756	29354	30180	28696	26413	21451	19881

Lentelė nr. 5. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1924 metais⁴

Mėnuo Kar. žmonės	I	II	m	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karių	15489	19498	19264	19103	18919	18726	18488	18295	18165	18019	12746	15574
laisvai sandomų	884	763	741	711	682	678	672	666	663	660	675	666
IS VISO	16373	20261	20005	19814	19601	19404	19160	18961	18828	18679	13421	16240

⁴⁶ Ten pat.L.l.⁴⁷ Ten pat.L. l.

Lentelė nr. 6. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1925 metais⁴⁸

Mėnuo \ kariuomenės žmonės	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karių	18958	18739	18598	17409	14999	17559	17304	16988	16853	13819	14463	17918
laisvai samdomų	669	666	660	646	634	634	616	607	607	612	616	613
virš tarnybinių	—		—	617	706	721	731	735	740	871	842	849
IS VISO	19627	19405	19258	18673	16339	18914	18651	18330	18200	15302	15921	19380

⁴⁸ Ten pat.L.l.

Lentelė nr. 7. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1926 metais⁴⁹

Mėnuo Kar. žmonės	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karių	12485	12064	11784	11279	6309	11435	11063	10850	10829	10622	7532	13433
laisvai sandomų	589	605	648	656	658	664	671	687	699	679	678	677
virš tar- nybinių	918	899	881	834	927	937	936	918	916	879	890	881
IS VISO	13922	13568	13313	12769	7894	13036	12670	12455	1244	12180	9100	14991

⁴⁹Ten pat.L.l.

Lentelė nr. 8. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1927 metais⁵⁰

Mėnuo \ kariuom. žmonės	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karių	13213	13037	12905	12829	13008	14031	13750	13513	13331	12922	7252	13817
laisvai samdomų	673	674	677	689	705	692	701	707	708	705	721	740
virš tarnybinių	829	809	812	789	863	847	853	840	838	836	888	920
kariūnų	--	--	--	--	--	--	--	--	--	121	117	116
aspirantų	--	--	--	±	--	--	--	--	--	49	49	18
auklėtinių	--	--	--	--	--	--	--	--	--	90	91	90
IS VISO	14715	14520	14394	14307	14576	15570	15304	15060	14877	14723	9118	15701

⁵⁰Ten pat.L.I.

Lietuvos kariuomenės sudėtis ir jos kitimas 1928-1939 m.

1927 metais kariuomenės sudėties duomenims registruoti buvo pateiktos naujos spausdintos duomenų lentelės, kurių forma praktiškai liko nepakitusi iki pat Lietuvos okupacijos 1940-aisiais. Šiose naujose lentelėse buvo atskirti žmonių ir arklių bei ginklų ir kito materialiojo turto duomenys. Remiantis tų lentelių duomenimis, šiame darbe pateiktos pagal mėnesius sudarytos Lietuvos kariuomenės sudėties pradedant 1928 m. ir baigiant 1939 m. lapkričiu žinios. 1939 m. paskutiniojo mėnesio duomenų nėra dėl to, kad lentelės pasikeitė, nes rugsėjo 1 d. tarp Vokietijos ir Lenkijos prasidėjo karo veiksmai ir rugsėjo 17 d. buvo paskelbta Lietuvos kariuomenės mobilizacija.

Aptariant 1928-1939 metų kariuomenės duomenų lenteles, reikia pasakyti, kad jos daug informatyvesnės negu 1920-ųjų ar kurio nors kito 1920-1927 m. laikotarpio. Jose pateikiami ne tik bendri kariuomenės sudedamųjų dalių (karininkų, tikrosios tarnybos kareivių, liktinių kareivių, kariūnų, aspirantų) skaičiai ir jų pasiskirstymas pagal tarnybos vietas (štabus, pulkus, atskiras kuopas bei tarnybas, komendantūras, Krašto apsaugos ministerijos atskirus padalinius), bet ir suregistruota, kiek žmonių yra realiai, kiek ligoninėse, komandiruotėse, atostogauja, areštinėse, kiek pabėgusių iš karinės tarnybos.

Iš lentelių matyti kelios tendencijos. Bendras kariuomenės skaičius iki 1934 m. pabaigos didėjo labai nežymiai. Įvairiai svyruodamas jis nuo 16 483 karių 1928 metų sausį padidėjo iki 19 784 karių 1934-ųjų gruodį (lentelės nr. 9-15). Nuosekliai daugėjo karininkų, liktinių ir civilių tarnautojų: 1928 m. sausį kariuomenėje buvo 1239 karininkai, 910 liktinių (puskarininkų ir viršilų) ir 747 civiliai tarnautojai, o 1934 m. gruodį - 1 362 karininkai, 1 232 liktiniai, 1 379 civiliai tarnautojai. Pradedant 1935 metais, kartu su kariuomenės modernizavimo darbais kariuomenės skaičiai dar labiau išaugo. 1935 m. buvo atkurti 3-iasis ir 6-asis pėstininkų, 1-asis artilerijos bei 3-iasis kavalerijos dragūnų pulkai, 1935-1936 m. suformuota priešlėktuvinės apsaugos rinktinė ir raitosios artilerijos grupė. Tai sąlygojo ir natūralų kariuomenės skaičiaus didėjimą. 1937 metais kariuomenėje buvo daugiau negu 26 000 žmonių. Tuo pat metu ne tik ir toliau tolygiai daugėjo karininkų, liktinių ir civilių tarnautojų, bet ir kariūnų bei aspirantų (lentelės nr. 17-18).

Reikėtų dar keletą žodžių pridurti ir apie kitus skaičius, kurie nepateko į pateiktas lenteles. Ligoninėse per minima laikotarpį paprastai būdavo nuo 10 iki 20 karininkų, kartais iki 30-36, o 1936 m. balandį -55. Kareivių ligoninėse būdavo kur kas daugiau - nuo 300 iki 500, o kartais net per 600. Paprastai kareivių ligoninėse padaugėdavo po šaukimo, kartais net visu 100, o kartais ir 200. Įdomūs ir atostogų skaičiai. Daugiausia atostogaujančių kareivių ir karininkų užfiksuota sausio mėnesį. Tai buvo tiesiogiai susiję su šv. Kalėdomis ir Naujaisiais metais. Tuo metu atostogų buvo išleidžiama nuo 1 000 iki 4 000 karių. Dažnai daug kareivių ir karininkų atostogų buvo paleidžiama prieš pavasario šaukimą, paprastai balandžio mėnesį, ką galima būtų taip pat sieti ir su Velykų šventėmis. Daug kareivių atostogų buvo paleidžiama ir kiekvienų metų rugpjūtį, kas taip pat sietina su rudens šaukimo pradžia.

Duomenų sąrašuose buvo registruojami ir pabėgę iš kariuomenės kareiviai. Dažniausiai tai 1-5 kareiviai iš priskirtų eilinių ar grandinių kategorijai. Net 13 pabėgusių kareivių užfiksuota 1935 m. pavasario šaukimo metu birželio mėnesį. Pabėgusių puskarininkų pasitaikydavo retai. Įdomūs duomenys apie sėdinčius areštinėse ir kareivius, ir karininkus. Kareivių skaičius svyruoja nuo 40 iki 100, o kartais viršija ir 100, tačiau kokias nors tendencijas išvelgti yra sunku. Karininkų areštinėse paprastai sėdėdavo 1-2, kiek daugiau 1930-1932 metais. Tada šis skaičius siekdavo iki 6. Dažniausi areštinių įnamiai buvo karo aviacijos, automobilių, 5-ojo pėstininkų ir 1-ojo husarų pulkų karininkai. 1934 m. liepos mėnesį užfiksuota, kad į areštinę buvo pasodinti 48 karininkai, kurie prisidėjo prie birželio 7 d. karinio pučo organizavimo. Kariuomenės sąrašuose pateikiamas ir dar vienas įdomus skaičius, vadinamųjų auklėtinių. Tai būdavo paaugliai berniukai, kurie gyveno kartu su kareiviais pėstininkų ir kavalerijos pulkuose. Auklėtinių skaičius nebuvo traukiamas į bendrą karių skaičių. Kariuomenės daliniuose bendras jų skaičius buvo nuo 90 (1928 m.) iki 200 (1939 m.). Kiekviename dalinyje buvo 10-15 auklėtinių.

Lentelė nr. 9. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1928 metais⁵¹

Mėn. Kar. žm.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1239	1236	1234	1235	1226	1230	1230	1228	1224	1262	1255	1252
kareivių tikr. tarnybos	13456	13264	13056	12880	12838	14297	14141	14062	13975	13907	8768	15140
kareivių virštar- nybinių	910	905	901	904	874	944	939	936	938	932	952	986
kariūnų	116	116	116	116	116	116	116	116	116	124	124	124
aspirantų	15	102	102	100	100	99	99	98	98	98	--	--
civilių tarnautojų	747	747	743	755	752	760	773	784	785	803	811	844
IŠ VISO	16483	16370	16152	15990	15906	17446	17298	17224	17136	17126	11910	18346

⁵¹ Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1928 metai // LCVA. F.929. Ap.5.B.286.L.5,7,9,11,14-21.

Lentelė nr. 10. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1929 metais⁵²

Mėn. Kar. žm.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1252	1252	1249	1234	1218	1216	1214	1212	1204	1203	1242	1239
kareivių tikr. tarnybos	14685	14469	14479	14332	8419	14090	13875	13707	13641	13577	7566	9678
kareivių virštar- nybinių	980	976	971	935	948	963	960	959	955	951	987	1009
kariūnų	124	123	123	123	123	122	122	112	184	182	181	135
aspirantų	--	93	92	91	91	91	91	86	85	85	85	--
civilių tarnautojų	850	859	888	971	1074	1159	1198	1206	1202	1199	1207	1225
IŠ VISO	17891	17772	17802	17686	11873	17641	17460	17282	17271	17197	11268	13286

⁵² Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1929 metai // LCVA. F.929.
Ap.5.B.318.L.1-4,6-8,10-14

Lentelė nr. 11. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1930 metais⁵³

Mėn. Kar. žm.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1236	1233	1229	1229	1220	1213	1204	1198	1187	1180	1244	1248
kareivių fikr. tarnybos	9498	9384	9349	9315	8040	12995	12844	12739	12691	12425	7375	12286
kareivių virštarnybi- nių	1006	1006	1007	999	1011	1027	1017	1015	1009	1002	1043	1031
kariūnų	135	135	135	134	134	133	133	158	225	221	154	148
aspirantų	--	328	278	277	277	276	276	248	248	259	--	322
civilių tarnautojų	1229	1235	1243	1242	1229	1256	1264	1265	1263	1257	1273	1280
IŠVISO	13104	13321	13241	13196	11911	16900	16738	15425	16623	16344	9845	16315

⁵³ Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1930 metai // LCVA. F.929. Ap.5.B.340.L.1,3-6,8-11,13-15

Lentelė nr. 12. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1931 metais⁵⁴

Mėn. Kar. žm.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1247	1244	1243	1243	1245	1242	1240	1240	1242	1239	1315	1315
kareivių tikr. tarnybos	12128	11849	11768	11601	9565	14379	14234	14153	14078	13930	9262	14074
kareivių virštarnybinių	1034	1028	1025	1018	1057	1041	1042	1044	1046	1045	1119	1108
kariūnų	147	147	146	145	144	144	158	143	210	208	162	159
aspirantų	365	566	558	548	540	538	510	510	508	659	159	365
civilių tarnautojų	1235	1250	1272	1296	1355	1319	1231	1166	1179	1272	1327	1346
IS VISO	16156	16084	16012	15851	13906	18663	18415	18256	18263	18353	13344	18367

⁵⁴ Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1931 metai // LCVA. F.929. Ap.5.B.355.L.3,5-7,9-12,14,15,18,19.

Lentelė nr. 13. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1932 metais⁵⁵

mėnuo	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Kariuomenės žmonės												
karininkų	1311	1303	1302	1300	1293	1284	1292	1301	1295	1293	1367	1365
kareivių tikr. tarnybos	13858	13754	13202	9403	9331	14231	13850	13714	13617	9188	9097	14133
kareivių virštarnybinių	1105	1100	1106	1136	1126	1122	1119	1115	1112	1150	1151	1146
kariūnų	158	158	158	158	158	155	154	144	234	234	154	148
aspirantų	359	352	345	336	329	326	319	316	249	241	232	225
civilių tarnautojų	1381	1369	1375	1373	1370	1378	1379	1382	1384	1391	1391	1394
IŠ VISO	18172	18036	17488	13706	13607	18496	18113	17972	17891	13497	13392	18411

⁵⁵ Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1932 metai // LCVA. F.929. Ap.5.B.378.L.1,4-7,10-12,14-17.

Lentelė nr. 14. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1933 metais⁵⁶

Mėnuo \ kariuomenės žmonės	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1355	1353	1352	1348	1344	1339	1337	1334	1328	1409	1408	1407
kareivių tikr. tarnybos	13813	13698	13609	9310	9170	14026	13691	13580	13481	9178	9065	14409
kareivių viršstarnybi- nių	1144	1139	1132	1168	1166	1161	1163	1158	1164	1187	1180	1169
kariūnų	148	148	148	148	148	146	145	145	192	107	106	106
aspirantų	215	213	212	209	207	207	204	203	192	184	184	181
civilių tarnautojų	1395	1387	1386	1388	1384	1377	1378	1374	1346	1352	1345	1343
IŠ VISO	18070	17938	17839	13571	13419	18256	17918	17794	17703	13417	13288	18615

⁵⁶ Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1933 metai // LCVA. F.929. Ap.5.B.395.L.1,3-6,8-10,12-15.

Lentelė nr. 15. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1934 metais⁵⁷

Mėn. Kar. Žm.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1404	1402	1396	1395	1395	1389	1391	1313	1310	1369	1364	1362
kareivių tikr. tarnybos	14114	14013	13928	13815	9478	14544	14261	14127	14031	9776	9617	15472
kareivių virštarnybi- nių	1166	1158	1158	1155	1209	1210	1212	1213	1208	1226	1224	1232
kariūnų	106	106	105	105	105	105	104	104	169	128	127	125
aspirantų	179	179	175	175	172	171	168	167	152	221	220	214
civilių tarnautojų	1345	1350	1351	1355	1355	1350	1352	1359	1355	1350	1358	1379
IŠ VISO	18314	18208	18113	18000	13714	18769	18488	18283	18225	14070	13910	19784

⁵⁷ Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1934 metai // LCVA. F.929. Ap.5.B.412.L.2-5,7-11,13-15.

Lentelė nr. 16. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1935 metais⁵⁸

Mėnuo Kar. Žm.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1355	1353	1352	1346	1346	1365	1361	1363	1358	1433	1432	1436
kareivių tikr. tarnybos	15215	15156	15046	14875	14847	22717	17988	17768	17669	17644	13128	20514
kareivių virštarnybin	1239	1246	1245	1243	1233	1229	1270	1272	1289	1291	1412	1463
kariūnų	124	166	166	165	195	195	194	193	304	392	392	339
aspirantų	213	171	169	167	136	132	136	136	136	241	234	231
civilių tarnautojų	1390	1396	1397	1397	1398	1398	1417	1442	1435	1413	1434	1441
IŠ VISO	19536	19488	19375	19193	19155	27036	22366	22174	22191	22414	18032	25424

⁵⁸ Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1935 metai // LCVA. F.929. Ap.5.B.457.L.2-5,10,12-15,17-19.

Lentelė nr. 17. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1936 metais⁵⁹

mėnuo Kar. žm.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1436	1436	1436	1428	1432	1532	1534	1532	1534	1669	1675	1674
kareivių tikr. tarnybos	20445	20261	18509	13303	12582	19179	19077	18934	18857	14098	13407	21068
kareivių viršarnybi- nių	1483	1484	1489	1559	1576	1593	1580	1576	1576	1612	1628	1636
kariūnų	388	388	387	387	386	282	288	286	286	289	314	311
aspirantų	229	228	226	223	223	223	216	216	216	283	278	271
civilių tarnautojų	1469	1471	1480	1481	1502	1512	1518	1516	1541	1538	1550	1556
IŠ VISO	25450	25268	23527	18381	17701	24321	24213	24060	24010	19489	18852	26516

⁵⁹ Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1936 metai // LCVA. F.929.

Ap.5.B.486.L.2-5,7-10,12-15.

Lentelė nr. 18. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1937 metais⁶⁰

mėnuo Kar. žm.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1675	1677	1679	1676	1675	1674	1673	1673	1672	1664	1664	1638
kareivių tikr. tarnybos	20905	20711	20602	14353	14306	20955	20802	20625	20533	14345	14113	20099
kareivių virštarnybinių	1637	1633	1637	1751	1779	1808	1811	1807	1810	1858	1887	1907
kariūnų	311	310	308	308	307	307	307	305	305	379	377	376
aspirantų	270	268	266	263	262	257	257	564	564	272	271	267
civilių tarnautojų	1572	1592	1605	1613	1630	1659	1667	1673	1680	1679	1684	1655
IŠ VISO	26370	26191	26097	19964	19959	26660	26517	26647	26564	20197	19996	25942

⁶⁰ Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1937 metai // LCVA. F.929.
Ap.5.B.504.L.I, 2,4,5,7-10,12-15.

Lentelė nr. 19. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1938 metais⁶¹

mėnuo kar. Žm.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1670	1671	1667	1665	1661	1801	1793	1790	1787	1785	1785	1787
kareivių tikr. tarnybos	19961	19884	19781	19725	13081	18244	18115	17983	17935	17917	11909	18760
kareivių virštarnybinių	1910	1916	1923	1918	2000	1999	1997	1992	1988	1947	1969	1988
kariūnų	350	350	350	347	346	201	201	201	199	267	268	268
aspirantų	266	266	262	260	255	251	251	562	561	287	276	273
civilių tarnautojų	1666	1671	1672	1690	1704	1711	1724	1717	1719	1722	1731	1746
IŠ VISO	25823	25758	25655	25605	19047	24207	24081	24245	24189	23925	17938	24822

⁶¹ Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1938 metai // LCVA.
F.929. Ap.5.B.527.L.1,3-6,8-II, 13-15.

Lentelė nr. 20. Lietuvos kariuomenės sudėties žinios 1939 metais⁶²

mėnuo kar. žm.	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
karininkų	1785	1783	1781	1777	1768	1762	1760	1747	1749	1839	1880	x
kareivių tikr. tarnybos	18638	18541	18432	17501	17469	22216	16339	16114	16004	15601	16474	x
kareivių virštarnybi- nių	1982	1989	1987	1977	1971	1960	2080	2079	2084	2040	2093	x
kariūnų	267	267	266	266	266	266	266	266	266	152	152	x
aspirantų	270	268	266	259	254	250	250	600	600	352	350	x
civilių tarnautojų	1748	1769	1797	1797	1781	1785	1795	1797	1805	1746	1801	x
IŠ VISO	24690	24617	24529	23577	23509	28239	22490	22603	22508	21730	22750	x

⁶² Kariuomenės žmonių ir arklių sudėties žinios 1928 metai // LCVA. F.929. Ap.5.B.564.L.1,3-6,8-11,13,14.

1939 m. rugsėjo 1 d. prasidėjęs tarp Lenkijos ir Vokietijos karas Lietuvos kariuomenės skaičius pakeitė radikaliai. 1939 m. rugsėjo 17 d. Lietuvoje buvo paskelbta mobilizacija. Karių skaičius pradėjo labai didėti. Archyvuose dokumentuose pavyko rasti tikslius to meto karių skaičius. Iki rugsėjo 30 d. bendras kadrinių ir mobilizuotų karių skaičius buvo 89 470 (iš jų 3292 karininkų ir 86 178 kareivių)⁶³. Mobilizacijos metu j kariuomenę pateko daugiau kaip 1600 karininkų ir daugiau kaip 62 600 karių. Taip pat pavyko rasti ir dar vieną įdomų kariuomenės sudėties skaičių - apie tikrąją padėtį prieš mobilizacinių tvarkaraščių Nr. 11 ir Nr.12 paskelbimą 1939 m. rugsėjo 5 d. Šiais duomenimis, būtinios tarnybos karininkų buvo 1 351, kareivių -17181, pašauktų įprastinių pratimų -178 karininkai ir 8 347 kareiviai bei pašauktų ypatingų pratimų - 217 karininkų ir 10 005 kareiviai, kas sudarė bendrą 37 027 skaičių⁶⁴. Iš šių duomenų matyti, kad dar iki mobilizacijos paskelbimo kariuomenės skaičius buvo gerokai išaugęs.

Vėlesni Lietuvos kariuomenės skaičiai bus ištirti ateityje, nustatant tolesnį kariuomenės sudėties pasikeitimą iki pat Lietuvos sovietinės okupacijos pradžios 1940 m. birželį bei jai prasidėjus.

Kariuomenės tautinė ir religinė sudėtis. Bendrosios tendencijos

Tyrinėdami įvairius tarpukario Lietuvos Respublikos kariuomenės skaičius, suvokiame, kad po jais slypi ir tautybių bei religijų duomenys. Todėl dažnai savęs klausiamo: kokie buvo tie žmonės, kiek jų buvo, kokios buvo tautybių ir religijų proporcijos ir kt. Toks kariuomenės tyrimų aspektas reikalingas ne tik siekiant turėti išsamesnę statistiką, bet ir sudaro sąlygas geriau suvokti visuomenės raidos procesus.

Tarpukario Lietuvos Respublikos kariuomenė tautybių ir religijų atžvilgiu buvo tokia pat marga kaip ir visuomenė. Iš 1923 metų Lietuvos gyventojų surašymo duomenų turime aiškų gyventojų pasiskirstymo pagal tauty-

---

⁶³1939. Rugsėjis. Kariuomenės sudėties žinios mobilizaciją įvykdžius/LCVA. F. 929. Ap.5. B. 565. L. 223.

⁶⁴1939.09.05. Kariuomenės kautynių dalių sudėties žinios /LCVA. F. 929. Ap. 5.B.565. L. 62.

bes ir religijas vaizdą. Lietuvoje buvo užregistruotos 26 tautos. Lietuviai sudarė 83,88 % (1 701 863 žmonės) visų Lietuvos piliečių (išviso Lietuvos piliečių buvo 2 021 792), antri buvo žydai - 7,58 % (153 743), treči lenkai - 3,23 % (65 599), ketvirti rusai - 2,49 % (50 460), penkti vokiečiai - 1,44 % (29 231), šešti latviai - 0,73 % (14 883), septinti gudai - 0,22 % (4 421), aštunti totoriai - 0,06 % (973)⁶⁵. Kitų tautybių piliečių skaičius buvo labai nedidelis. Kiek kitoks buvo Lietuvos gyventojų pasiskirstymas pagal tikybas, kurių užregistruota 30. Daugumą sudarė katalikai - 85,72 % (1 739 393) bendro Lietuvos gyventojų skaičiaus (2 028 971), antri izraelitai - 7,65 % (155 125), treči liuteronai - 3,28 % (66 578), ketvirti sentikiai - 1,59 % (32 149), penkti stačiatikiai - 1,13 % (22 925), šešti reformatai - 0,53 % (10 678), septinti mahometonai - 0,02 % (1 107)⁶⁶. Iš pateiktų skaičių matyti, kad tautybių ir religijų skaičiai iš esmės sutapo. Atskirų tautybių su nedidelėmis išimtimis skaičiai praktiškai atitiko ir tam tikros religijos skaičius. Lietuviai ir lenkai buvo katalikai, žydai - izraelitai, rusai su gudais - sentikiai ir stačiatikiai, vokiečiai su latviais - liuteronai ir reformatai, totoriai - mahometonai. Kariuomenės kontingento pasiskirstymo pagal tautybes ir religijas tendencijos panašios.

Dar XX a. trečiame dešimtmetyje Vytautas Steponaitis „Mūsų žinyne“ gana plačiai analizavo šaukiamų kariuomenėn naujokų išsilavinimą ir mokymą, kartu pateikdamas ir išsamius duomenis apie jų tautybes. Iš pateiktų straipsniuose duomenų sudaryta lentelė nr. 21, kurioje matyti tautybių proporcijos ir skaičių kitimo tendencijos. Tai palyginus su surašymo duomenimis, akivaizdu, kad lietuvių kariuomenėje tarnavo 3-4 procentais daugiau negu bendras tautybių vidurkis. Žydų tautybės karių vidutiniškai buvo 2 procentais mažiau negu bendras vidurkis. Mažesnis buvo ir lenkų procentas, rusų procentas beveik atitiko vidurkį, o vokiečių buvo šiek tiek didesnis.

Kariuomenės štabas žinias apie kariuomenės sudėtį pagal tautybes ir religijas rinko per visą Lietuvos valstybės nepriklausomybės laikotarpį. Remiantis šiais duomenimis, sudaryta duomenų lentelė nr. 22, apimanti laikotarpį nuo 1928 iki 1934 metų. Iš šių duomenų matyti, kad lietuvių kariuomenės skaičius padidėjo dar 2 procentais, palyginti su bendru surašymo vidurkiu. Žydų skaičius, sumažėjęs apie pusę procento, buvo stabilus,

---

⁶⁵ Lietuvos gyventojai, 1923 m. rugsėjo 17 d. surašymo duomenys. Kaunas. 1926. P. XXXVI.

⁶⁶ Lietuvos gyventojai, 1923 m.... P. XL.

**Lentelė nr.21. Procentinis Lietuvos kariuomenės naujokų pasiskirstymas pagal tautybes
1921-1926 m. laikotarpiu⁶⁷**

metai tautybė	1921 m.	1922 m.	1923 m.	1924 m.	1925 m.	1926 m.
Lietuvių	86.74	85.49	86.02	89.31	87.27	87.60
Žydu	5.40	7.68	7.12	4.47	5.01	5.62
Lenkų	3.43	2.35	1.82	0.95	2.04	1.85
Rusų	—	2.77	2.56	2.15	3.24	3.06
Vokiečių	—	1.21	2.12	2.64	2.07	1.60
Latvių	—	0.26	0.24	0.33	0.27	0.22
Gduų	—	0.19	0.10	0.15	0.06	0.02
Totorių	—	—	—	—	0.04	0.03
Čigonu	—	—	0.01	—	—	—
Karaimu	—	—	0.01	—	—	—
Kitu	4.43	—	—	—	—	—

⁶⁷ Steponaitis V. Naujokų išsilavinimas (1921-1924 met.)//Mūsų žinynas.1926.T.II.Nr.33.E358.;
Steponaitis V. Naujokų išsilavinimas (1925-26 met.)//Mūsų žinynas. 1927.T.13.Nr.37.P.2.

žymiai sumažėjo kariuomenėje lenkų, o rusų, vokiečių ir latvių skaičius liko beveik nepakitęs. Truputį sumažėjo gudų.

Lentelė nr. 22. Procentinis Lietuvos kariuomenės kareivių pasiskirstymas pagal tautybes 1928 -1934 m. laikotarpiu⁶⁸

Metai tautybė	1928 m	1929 m	1930m	1931 m	1932 m	1933 m	1934 m
lietuvių	91,69	90,77	90,75	90,72	89,23	89,41	89,67
Žydų	4,10	4,31	5,34	4,39	4,55	4,36	4,21
Lenkų	0,39	0,58	0,21	0,34	0,38	0,43	0,21
Rusų	2,31	2,56	2,56	2,43	2,70	2,83	2,61
Vokiečių	1,16	1,50	0,88	1,84	2,69	2,59	2,00
Latvių	0,26	0,18	0,19	0,20	0,37	0,33	0,45
Gudų	0,02	0,05	0,02	0,02	0,01	0,02	0,01
kitų	0,07	0,05	0,04	0,06	0,07	0,03	0,05

Kiek kitokie buvo karininkų korpuso duomenys. Kaip pavyzdį galima pateikti 1925 ir 1934 metų skaičius ir juos palyginti. 1925 rugsėjo 18 d. iš 1260 karininkų lietuvių tautybės buvo 95 % (1 197 karininkai), gudų - 1,5 % (18), rusų - 1,2 % (15), vokiečių - 1,1 % (14), latvių - 0,3 % (4), žydų - 0,3 % (4), ukrainiečių - 0,3 % (4) ir visų kitų - 0,3 % (4)⁶⁹. 1934 m. gruodžio 31 d. duomenimis, iš 1 301 karininko lietuvių tautybės buvo 98,54 % (1 282 karininkai), rusų - 0,62 % (8), gudų - 0,30 % (4), vokiečių - 0,08 % (1), latvių - 0,08 % (1), žydų 0,08 % (1), lenkų - nė vieno, visų kitų - 0,30 % (4)⁷⁰. Akivaizdu, kad per dešimtmetį Lietuvos kariuomenės karininkų korpusas tapo daug lietuviškesnis. To negalima pasakyti apie kareivių korpusą, kur kariai pagal tautybes praktiškai buvo pasiskirstę atitinkamai pagal esamas valstybės tautinės sudėties proporcijas.

Aptariant karių pasiskirstymą pagal tautybes, reikia pažymėti, kad šia prasme pasikeitimų būta daug mažiau. Duomenų proporcijos praktiškai-

⁶⁸ Kareivių sudėtis tautybėmis 1928-1934 m./LCVA. F. 929. Ap. 4. B. 691. L. 14,18,21,23, 24, 25,30, 31.

⁶⁹1925.09.18. Žinios apie karininkus, karo gydytojus, karo valdininkus, kunigus ir laisvai samdomus karininkų vietose tautybėmis / LCVA.F. 929. Ap. 4. B. 691. L. 17.

⁷⁰1934.12.31. Žinios karininkų ir civilių tarnautojų tautybėmis ir tautybomis./LCVA. F. 929. Ap. 4. B. 691. L. 31.

kai atitiko 1923 m. surašymo duomenų bendras Lietuvos proporcijas. Kaip pavyzdį galima pateikti 1928, 1931 ir 1934 m. kareivių procentinį pasiskirstymą pagal tautybes (žr. lentelę nr. 23).

Lentelė nr. 23. Procentinis kareivių pasiskirstymas pagal tautybes 1928-1934 m⁷¹.

tautybos / metai	1928 m.	1931 m.	1934 m.
Katalikų	89.33	87.56	85.92
Liuteronų	3.10	4.84	6.39
Izraelitų	4.12	4.39	4.24
Sentikų	1.60	1.59	1.80
Stačiatikių	1.12	1.07	1.09
Reformatų	0.65	0.47	0.43
Visų kitų	0.08	0.08	0.13

Karininkų pasiskirstymas pagal tautybę atitiko tautinį pasiskirstymą. Kaip pavyzdį galima pateikti 1934 metų duomenis: iš 1301 karininko katalikų buvo 91,93 % (1196), liuteronų - 3,3 % (43), stačiatikių - 2,15 % (28), reformatų - 2,07 % (27), sentikų - 0,08 % (1), izraelitų - 0,08 % (1) ir visų kitų - 0,39 % (5)⁷². Iš šių skaičių matyti, kad tam tikras procentas lietuvių karininkų buvo liuteronų tikėjimo.

Pažymėtina, kad tokios pat karių ir karininkų pasiskirstymo tendencijos buvo ir daliniuose. Kai kurie iš jų buvo visu šimtu procentų lietuviški. Pavyzdžiui, toks faktas užfiksuotas 1932 metais vasario mėnesį Kauno miesto komendantūroje, Vytauto Didžiojo kuopoje bei Karo mokykloje⁷³.

Iš tarpukario Lietuvos Respublikos kariuomenės istoriografijos apžvalgos paaiškėja, kad iki šiol mokslininkų tyrimuose nebuvo plačiau operuojama tikslesniais kariuomenės skaičiais, pateikiami tik atskiri ir dažniausiai suapvalinti duomenys.

⁷¹ Žinios apie kareivių sudėtį tautybomis 1928-1934 /LCVA. F. 929. Ap.4. B. 691. L. 21, 30, 34.

⁷² 1934.12.31. Žinios karininkų ir civilių tarnautojų tautybomis ir tautybomis /LCVA. F. 929. Ap. 4. B. 691. L. 32.

⁷³ 1932.vasaris. Žinios apie kariuomenės dalių kareivių ir karininkų pasiskirstymą tautybomis ir tautybomis /LCVA. F. 929. Ap. 5. B. 544. L. 3-72.

Iš Lietuvos kariuomenės sudėties kitimo nuo 1920 iki 1939 metų žiemos aiškiai matyti, kad dauguma skaičių priklausė nuo valstybėje vykusių procesų, kuriuos veikė ir pati kariuomenė. 1921 m. baigiantis kovoms už valstybingumo išsaugojimą, kariuomenės skaičius buvo pasiekęs ir peržengęs 50 000 karių ribą. Vėliau prasidėjo kariuomenės mažėjimo procesas. 1923 m. sausį Klaipėdos krašto išlaisvinimo metu jis buvo dar kartą šoktelėjęs iki 40 000, 1924 m. lapkritį pasiekė 13 000 karių. Trečiajame dešimtmetyje, 1925 metais, kariuomenės dydis svyravo tarp 16-18 tūkstančių karių, 1926 m. vykdant vyriausybės lėšų taupymo programą sumažėjo iki 12 000 karių, o po gruodžio 17 d. perversmo vėl padidėjo ir 1927 m. sudarė 14-15 tūkstančių karių. 1928 m. išaugo iki 16-18 tūkstančių ir iki 1935 metų pradžios nežymiai kisdamas laikėsi 18 000 karių skaičius, kol buvo pradėtas intensyvus kariuomenės modernizavimas, sąlygojęs ir žymesnį karių skaičiaus augimą. Šiuo paskutiniu metu laikotarpiu kariuomenė išaugo iki 23-26 tūkstančių karių. To meto sąlygomis toks skaičius buvo optimalus. 1939 metų rugsėjį tarp Lenkijos ir Vokietijos kilęs karas sąlygojo ir Lietuvos kariuomenės skaičiaus didėjimą: paskelbiama mobilizacija ir kariuomenėje žmonių padidėja iki 89 470.

Apie kariuomenės sudėtį pagal tautybes ir tikybas reikia pasakyti, kad bendros tendencijos praktiškai atitiko 1923 metų gyventojų surašymo duomenis, tačiau karininkų korpusas ketvirtajame dešimtmetyje tapo beveik visu šimtu procentų lietuviškas, ką galima būtų paaiškinti kaip tautinės politikos, prasidėjusios 1926 metų gruodžio 17 dieną atėjus į valdžią tautininkams, rezultata.

Taip pat reikia pažymėti, kad tai negalutinis tyrimų rezultatas, ateityje galima tikėtis naujų duomenų bei papildymų.

Résumé

Effectif de l'armée lituanienne de 1920 q 1939, Jonas Vaicenonis (Université Vytautas le Grand)

Une fois l'historiographie de la première république lituanienne examinée, il devient évident que jusqu'à présent les recherches scientifiques ne présentaient pas des chiffres très précis concernant l'armée, mais souvent fournissaient uniquement des données hors de leur contexte et le plus souvent aux résultats arrondis. Cette étude est donc une tentative de combler le manque dans ce domaine. Dans cet article sont présentées les données de composition de l'armée lituanienne, en fournissant les données année par année et pour chaque mois de l'année, en essayant de d'examiner les événements et les processus qui ont fait varier d'une manière ou d'une autre les effectifs de l'armée.

En 1921, à la fin des combats pour la protection de l'état, les effectifs de l'armée avaient atteint et dépassé la barre des 50 000. Le processus de réduction des effectifs de l'armée ayant commencé, l'importance de l'armée diminua peu à peu pour atteindre en novembre 1924 la limite de 13 000 soldats, après avoir fait un saut jusqu'à 40 000 soldats au moment de la libération de Klaipėda en janvier 1923. Au troisième trimestre 1925 l'armée comportait entre 16 000 et 18 000 soldats. En 1926, ce nombre chuta jusqu'à 12 000 en raison des politiques d'épargne du gouvernement. Après le coup d'état du 17 décembre, les effectifs augmentèrent à nouveau pour atteindre en 1927 une moyenne de 14 000 à 15 000 soldats. En 1928 ce chiffre atteignit le nombre de 16 000 à 18 000 et en variant de manière imperceptible, les effectifs restèrent les mêmes jusqu'au début de l'année 1935, quand furent commencées la modernisation intense de l'armée, conditionnant l'augmentation considérable des effectifs. Pendant cette dernière période, ils atteignirent le nombre de 23 000 à 26 000 soldats, chiffre optimal en tenant compte des conditions existantes. Le début de la guerre entre la Pologne et l'Allemagne en août 1939 et la déclaration de mobilisation fut la raison de l'augmentation des effectifs. Le nombre des recrues augmenta jusqu'à 89 470.

Dans cet article sont également présentés les tendances de com-

position religieuse et nationale de l'armée. En s'appuyant sur ces documents, il est possible d'affirmer que la composition nationale de l'armée correspondait pratiquement à la répartition nationale de la population civile. Dans les années trente l'armée était quasiment composée à 100% de Lituaniens. Ce fait peut être expliqué comme la conséquence de la politique nationaliste du parti nationaliste arrivé au pouvoir après le coup d'état du 17 décembre 1926.

Jonas Vaicenonis Numbers of the Lithuanian army 1920 - 1939

Now discussing the historiography of The First Lithuanian Republic is clear, that up to now in scientific researches wasn't widely used more exact numbers of army, to present only separate and frequently round facts. This research is the attempt to fill up exist a breach of facts. In the article are presenting facts of personnel of the Lithuanian army at 1920 -1939, presenting yearly tables with facts of each month, trying to discuss the events and processes which in one way or in other influence changes of army's numbers.

In 1921 at the end of the struggle for preservation of self-dependence, number of the army was reach and overstep limit of 50 000 soldiers. Later when begin the process of the decrease army, number of army gradually decrease. In January of 1923, at moment when Kaipeda land was liberated, number of army once again increase and reached 40 000. At November of 1924 number of army was 13 000. In third decen-nium of XX century, at 1925 number of army fluctuation from 16 to 18 thousands soldiers, but at 1926 accomplishing the programme of means saving of Government, number of soldiers decrease to 12 000. After December 17th, 1926 military coup d'etat he again increase and in 1927 have 14-15 thousand soldiers average. In 1928 number of army grow till 16-18 thousand, and this 18 000 number standing till the beginning of 1935, when was beginning process of army modernisation, which condition distinct growing number of soldiers. In this period number of army grow till 23 - 26 thousand soldiers and was optimum for this period conditions. When begin war between Poland and German at September 1939, condition also increasing number of the Lithuanian army, which reason was mobilisation. In this moment number of army increase to 89 470.

In this article also are presenting general tendentious of national and

religious of army personnel. Supporting of this facts we could to confirm, that national personnel of army practically corresponded distribution of population by nationality's. Only corps of officers at fourth decennium of XX century was practically at 100 % Lithuanian, what we could explain by politic of Nationalists which comes to power after December 17th, 1926.